

УДК 327.82:341.655

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v2.2024.27>**В. Л. Качурінер***orcid.org/0000-0003-2553-5071**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного університету***А. Пахлеванде***orcid.org/0000-0002-2807-7320**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Питання про конкуренцію між Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй. Введення економічних санкцій складний процес, пов'язаний з багатьма процедурними аспектами, які ускладнюють їх прийняття та виконання на міжнародному рівні. Проблемним аспектом є пріоритетність у застосуванні економічних санкцій з боку ООН та, наприклад, ЄС.

Дослідження санкційної політики ЄС – це сучасний вектор діяльності ЄС. Навколо питання правового механізму запровадження санкцій сьогодні відбувається активна наукова дискусія. Серед великого масиву публікацій слід окремо підкреслити доробок таких авторів, як С. Бох [1], С. Джонс [2], Дж. Креутс [3] тощо. Водночас у разі дослідження правової основи реалізації санкційної політики ЄС мають велике значення договори, угоди та акти вторинного права ЄС.

Санкції є політичним інструментом, який діє через економічне регулювання. Ключова мета санкцій – не завдати економічної чи політичної шкоди окремо взятій державі, а переконати її відмовитися від небезпечних чи агресивних дій. Щодо ЄС, то санкції є одним із засобів, за допомогою яких ЄС досягає власних цілей зовнішньої політики та безпеки. Це включає в себе питання миру, демократії, верховенства закону, захист прав людини та міжнародного права [4]. Економічні санкції діють схожим чином як і економічна рецесія, але мають більший вплив і паралізують економіку. Подібно до економічного спаду, санкції спричиняють великі економічні потрясіння і знижують доходи у залежних і незалежних від ресурсів секторах, обмежують економічну диверсифікацію і збільшують залежність від ресурсів. Однак, санкції безпосередньо перешкоджають торгівлі, імпорту та доступу до товарів і технологій, що має більший вплив, ніж економічний спад. В умовах санкцій і ембарго, бар'єри для переказу коштів та торгові санкції обмежують доходи і зменшують можливість придбання імпортованих товарів і послуг. Вони

також призводять до збільшення безробіття і потребують внутрішнього виробництва. Санкції змінюють вартість товарів і послуг, знижують купівельну спроможність і обмежують економічне зростання в санкціонованій економіці [5, р. 8]. У контексті економічних санкцій, виникає питання про конкуренцію повноважень між Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй. Запровадження економічних санкцій є складним процесом, пов'язаним з багатьма процедурними аспектами, які значно ускладнюють процес прийняття та виконання таких санкцій на міжнародному рівні. Проблемою є визначення обсягу повноважень, їхніх меж та пріоритетності в разі конкуренції між різними юридичними аспектами, які стосуються ООН та ЄС.

Поділ між економічними рішеннями політики в Європейському Союзі буде створений в ході дискурсу про те, чи вони є частиною економічної політики, або вони є або ж вони складовою частиною загальної зовнішньої політики та політики безпеки [4]. Дискусійність цього питання має велике практичне значення, оскільки обсяг повноважень, що виходить з загальної економічної політики, значно перевищує обсяг повноважень, що йде з загальної зовнішньої політики та політики безпеки. Важливим є і той факт, що самі по собі держави-члени ЄС мають у своєму розпорядженні достатньо повноважень для проведення самостійної безпекової політики, чого не можна сказати про торгову політику.

Договір про функціонування ЄС надає Союзу повну компетенцію щодо основних елементів політики безпеки і оборони. За своєю суттю, процедура проведення загальної зовнішньої політики та політики безпеки суттєво обмежує права і можливості держав-членів ЄС, у порівнянні з процедурою ЄС. Процес узгодження спільних дій відіграє важливу роль у цьому контексті. Вирішенням проблеми є делегування повноважень заступнику голови Європейської комісії з питань Загальної зовнішньої політики та полі-

тики безпеки і закріплення відповідальності за проведення політики безпеки за ним, надаючи при цьому єдність у цій сфері. Отже, ЄС має повну компетенцію щодо загальної економічної політики, але при реалізації загальної зовнішньої політики та політики безпеки, держави-члени мають більшу свободу дій, а процедура узгодження спільних заходів виключає принцип «більшості голосів».

Відтоді, як був утворений Європейський Союз і впродовж до підписання Лісабонського договору, механізм регулювання повноважень та формування санкційної політики, зокрема економічних санкцій, пройшли значне переосмислення та вдосконалення. Навіть перед набуттям чинності Маастрихтським договором, підставою для економічних санкцій була стаття 113 Договору про заснування Європейського Економічного Співтовариства, яка передбачала їх правове обґрунтування. Крім того, Співтовариством було закріплено принцип «спільної економічної політики». Однак, застосування статті 113 договору стало досить складним, що призвело до зміщення ініціативи щодо повноважень на користь держав-членів Співтовариства.

У Маастрихтському договорі не було чітко вказано, хто має право вводити економічні санкції. Однак стаття 301 Договору про заснування Європейської Спільноти зробила прорив у формуванні санкційної політики Європейського Союзу. Вона передбачала, що компетенція введення економічних санкцій належить союзним органам, а поняття «заходи, що потребують негайного реагування» було закріплено. Тепер прийняття рішення стало можливим тільки за згодою Ради на основі пропозицій Комісії, які затверджувалися кваліфікованою більшістю [6].

Лісабонський договір остаточно закріпив повноваження ЄС у сфері оборонно-економічної політики, зокрема в статті 207 Договору про функціонування Європейського Союзу. Це надає ЄС більшість повноважень у питаннях контролю над об'єднаною європейською політикою.

Межі повноважень в значній мірі залежать від рішень Європейського Суду, які стосуються товарів подвійного призначення. Впровадження економічних санкцій регулюється статтею 215 Договору про функціонування Європейського Союзу, в результаті чого санкції визначаються як припинення або обмеження економічних і фінансових відносин з третіми країнами. Це розширення включає в себе державні та недержавні суб'єкти як адресатів санкцій. Однак, як уже зазначалося вище, Європейський Суд відіграє особливу роль у визначенні меж дій тієї чи іншої норми в європейському союзному праві.

Центральною опорою санкційної політики Європейського Союзу є стаття 215 Договору

про функціонування Європейського Союзу. Ця стаття регулює правовідносини, що виникають при встановленні економічних санкцій щодо третіх країн та недержавних акторів, включаючи фізичні особи. Це свідчить про зміщення акценту в політиці безпеки ЄС від загального до приватного сектору. Стаття 215 Договору надає правові підстави для введення санкцій, таких як ембарго щодо третіх країн. Крім того, згідно з абзацом 2 цієї статті, можуть бути введені так звані «розумні» або «цільові санкції» щодо приватних осіб або груп осіб. Ці санкції є частиною європейського законодавства і дозволяють здійснювати контроль над експортом військової техніки та подвійного використання. Місія регулювання експортного контролю виконується європейськими органами та членами ЄС з метою забезпечення як безпеки, так і економічних інтересів Союзу.

Окрім правової бази, важливе значення має й процесуальний бік, особливо коли йдеться про запровадження економічних санкцій. Практика Європейського Союзу надає можливість обрати піти довгим, з дотриманням усіх процесуальних вимог, або коротким, скороченим шляхом. У першому випадку процес поділено на два етапи. На першому етапі приймається рішення, яке спирається на загальну зовнішню політику і політику безпеки. Це рішення не дозволяє доступ до правових засобів. На другому етапі відбувається практична реалізація запроваджених заходів. Рада приймає рішення про конкретні необхідні заходи. Рада також зобов'язана проінформувати Європейський парламент про запровадження економічних санкцій. Одностаєне ухвалення рішення є важливим для представлення політичної єдності щодо обмежувальних заходів у питаннях загальної зовнішньої політики та політики безпеки.

Механізм накладення санкцій ЄС в рамках політики безпеки можна охарактеризувати наступним чином. Обмежувальні заходи ЄС накладаються Радою з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки шляхом ухвалення рішення Ради, яке має бути прийняте одностайно. Деякі санкції, такі як ембарго на зброю і заборона на в'їзд, встановлюються безпосередньо державами-членами ЄС, а для цих заходів достатньо рішення Ради. Однак економічні заходи, які включають заморожування активів і заборону на експорт, підпадають під компетенцію Союзу, тому потребують окремого законодавчого врегулювання. Такими законами є регламенти, які приймаються Радою на підставі спільної пропозиції верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки та Європейської комісії. Регламенти докладно описують сферу застосування санкцій, затвер-

джених Радою, та мають пряму юридичну силу для громадян і підприємств ЄС.

Санкції як інструмент впливу на відповідних суб'єктів, які порушують основоположні міжнародні норми, а також національне законодавство окремих країн є поширеною практикою. Санкційна політика Європейського Союзу реалізується відповідно до інституціональних документів про створення Європейського Союзу, які дозволяють запроваджувати обмежувальні заходи щодо фізичних або юридичних осіб та груп або недержавних організацій.

Спершу економічні санкції були відповідальністю держав-членів і використовувалися як інструмент зовнішньої політики. З часом такі заходи стали колективним інструментом для забезпечення миру і безпеки, захисту спільних цінностей, інтересів, незалежності та єдності ЄС, а також для підтримки демократії, захисту прав людини і верховенства закону.

Основна увага ЄС була спрямована на пошук збалансованого підходу до санкційної політики з урахуванням можливих негативних наслідків і дотримання європейських стандартів у сфері правосуддя і демократії. Практика ЄС по запровадженню санкцій сьогодні має певний пріоритет перед резолюціями ООН і надало пріоритет внутрішнім нормам ЄС щодо захисту прав людини. Це демонструє суверенний підхід до міжнародних відносин і намір ЄС зміцнювати свою роль як впливового гравця на міжнародній арені. Санкційна політика ЄС розвивалася від національної політики окремих держав до колективних заходів, спрямованих на підтримку миру, стабільності та безпеки. Вона також мала на меті захист спільних європейських цінностей, фундаментальних прав і свобод людини, верховенства права та демократичних цінностей.

Література

1. Bohr S. Sanctions by the United Nations Security Council and the European Community. *European Journal of International Law*. 1993. № 4 (2). P. 256–268.
2. Jones S. *The Rise of European Security Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 764 p.
3. Kreutz J. Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union 1981–2004. Bonn International Center for Conversion, 2005. URL: http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/67/c_67097-1_1-k_paper45.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
4. Consolidated version of the Treaty on European Union. *Official Journal of the European Union*. 26.10.2012. С 326/13.
5. Madani K. How International Economic Sanctions Harm the Environment. *Earth's Future*. 2020. № 8. 12 p.
6. Абдуллаєв Р. А. Правове закріплення економічних санкцій в праві Європейського Союзу. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матері-

али міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 трав. 2018 р.) : у 2 т. / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Гельветика, 2018. Т. 1. С. 389–392.

Анотація

Качурінер В. Л., Пахлеванде А. Особливості правового механізму санкційної політики ЄС. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню запровадження економічних санкцій у Європейському Союзі. Визначено особливість політики санкцій ЄС, та її місце серед інших політик. Досліджено та проаналізовано механізм застосування економічних санкцій у ЄС. Економічні санкції є важливим інструментом, оскільки дозволяють більш ефективно розробляти та реалізовувати санкційну політику. Подібні дослідження допоможуть встановити правові рамки і процедури для прийняття рішень по запровадженню економічних санкцій.

Серед економічних санкцій виникає проблема конкуренції їх запровадження з боку ЄС та ООН. Процес запровадження економічних санкцій складний і пов'язаний з безліччю процедурних аспектів, що ускладнює їхнє прийняття та виконання на міжнародному рівні. Одне питання полягає у визначенні повноважень та пріоритетності у разі конкуренції між різними правовими механізмами, застосовуваними ООН та ЄС.

Дослідження показує, що Статут ООН може не мати достатньої кількості повноважень для втручання Ради Безпеки у суверенну санкційну політику. Однак, він також вказує на необхідність проведення правового аналізу, щоб визначити повноваження ООН у регулюванні цієї політики. Це наголошує на важливості аналітичної роботи з визначення ролі та впливу ООН та ЄС у питанні економічних санкцій.

Після набрання Лісабонським договором у 2009 році чинності, розпочався принципово новий етап європейської інтеграції, однак існуючий інституційний механізм процесу запровадження санкцій принципово не змінився. Однак, новий поштовх для розвитку цієї політики мав збройний конфлікт в Україні.

Зокрема, той факт, що санкції мають негативні наслідки не лише для тієї сторони, щодо якої їх застосовують, але й щодо держав, які їх вводять. В умовах санкцій і ембарго економічні обмеження перешкоджають переведенню коштів і торгівлі, а також обмежують можливість придбання імпортованих товарів і послуг. Ці санкції також призводять до збільшення безробіття і стимулюють розвиток внутрішнього виробництва. Санкції впливають на вартість товарів і послуг, обмежують купівельну здатність і затримують економічний ріст у країнах, щодо яких вводяться санкції.

Ключові слова: економічні санкції, безпека, Європейський Союз, санкційна політика, ООН, механізм.

Summary

Kachuriner V. L., Pakhlevanzade A. Features of the legal mechanism of the EU sanctions policy. – Article.

The article is devoted to the study of the introduction of economic sanctions in the European Union. The peculiarity of the EU sanctions policy and its place among other policies are determined. The mechanism of application of economic sanctions in the EU has been studied and analyzed. Economic sanctions are an important tool, as they allow more effective development

and implementation of sanctions policy. Such studies will help establish the legal framework and procedures for making decisions on the introduction of economic sanctions.

Among the economic sanctions, there is a problem of competition for their introduction by the EU and the UN. The process of introducing economic sanctions is complex and associated with many procedural aspects, which complicates their adoption and implementation at the international level. One issue is the determination of powers and priorities in the event of competition between the various legal mechanisms applied by the UN and the EU.

The study suggests that the UN Charter may not provide sufficient authority for the Security Council to intervene in sovereign sanctions policy. However, it also points to the need for a legal analysis to determine the UN's authority to regulate this policy. This emphasizes the importance of analytical work on determining the role and influence of the UN and the EU in the issue of economic sanctions.

After the entry into force of the Lisbon Treaty in 2009, a fundamentally new stage of European integration began, but the existing institutional mechanism of the process of introducing sanctions has not fundamentally changed. However, the armed conflict in Ukraine provided a new impetus for the development of this policy.

In particular, the fact that sanctions have negative consequences not only for the party to which they are applied, but also for the states that impose them. In the context of sanctions and embargoes, economic restrictions prevent the transfer of funds and trade, and also limit the ability to purchase imported goods and services. These sanctions also lead to an increase in unemployment and stimulate the development of domestic production. Sanctions affect the cost of goods and services, limit purchasing power and delay economic growth in the countries that are sanctioned.

Key words: economic sanctions, security, European Union, sanctions policy, UN, mechanism.